

AKKUMULERET ARBEJDSUDGIFT

Af H. N. SKADE

NAAR man taler om Arbejdslønnen som Produktionsudgift, forstaar man i Reglen herved den direkte udbetalte Arbejdsløn i en bestemt Fabrikationsproces eller i en bestemt Industri. En saadan Definition af Lønudgiften er ogsaa rimelig og tilstrækkelig, naar det drejer sig om Produktionskalkulation eller iøvrigt Betragtninger over Lønudgiften som Produktionsomkostning indenfor en bestemt Produktionsproces, Virksomhed eller Industriegren, idet den i vedkommende Produktionsomraade direkte udbetalte Løn er den eneste Del af Produktionsomkostningerne, der i Driftsregnskabet kommer til at optræde som Lønudgift. Utilstrækkelig er Definitionen derimod, hvis Hensigten er at konstatere den samlede Lønudgift, den samlede Sum af Arbejde, der indgaar i et Produkt. I saa Fald er det ikke nok at konstatere den direkte udbetalte Løn for Arbejdet i vedkommende Produktionsgren, men der maa tages Hensyn til hele den Arbejdsindsats, der ialt indgaar i Produktions- og Distributionsprocessen for vedkommende Produkt. Saaledes maa medregnes den Arbejdsløn, der paa tidligere Produktionstrin er medgaaet til Fremstillingen af de i Fabrikationen anvendte Materialer og altsaa kan siges at være indeholdt i disse. Endvidere maa der tages Hensyn til den Arbejdsløn, der er indeholdt i de ved Fabrikationen anvendte Maskiner; det der skal medregnes paa denne Konto, er den Lønudgift, der i Produktionsprocessen for Maskinerne har været anvendt paa den Del af Maskinerne, som kan regnes at være forbrugt i Fabrikationen, d. v. s. den Del, hvormed Maskinerne maa afskrives i Anledning af den paagældende Fabrikation. Det samme gælder for alle andre Driftsmidler som Redskaber, Anlæg, Bygninger, Administrationsudgifter m. m. Paa samme Maade maa medregnes Lønudgif-

ten, der er anvendt ved Fremstillingen af den i Fabrikationen anvendte Emballage, Brændsel og Kraft.

Som Eksempel kan nævnes en Vare som Arbejdstøj. Her maa dels konstateres den i selve Konfektionsfabriken eller til Hjemmearbejdere udbetalte Arbejds løn, dels den Løn, der i Bomulds væveriet er betalt de Arbejdere, der har fremstillet de i Konfektionsfabriken anvendte Stoffe, dels den Løn, der i Bomulds spinneriet er betalt for Fremstillingen af Garnet og endelig den Lønudgift, der indgaar i de i alle 3 Fabriker ved Fabrikationen af de paagældende Varer benyttede Driftsmidler.

De foranstaaende Betragtninger tager Sigte paa at konstatere den Arbejdsudgift, der opsamles i Produktet i de enkelte Led af den egentlige Forarbejdningsproces. For at finde den samlede Lønudgift, der indgaar i Produktet i brugsfærdig Tilstand, maa der yderligere tages Hensyn til Arbejdsindsatsen i en Række andre Led i den samlede Produktions- og navnlig Distributionsproces. Saaledes maa medregnes Lønudgiften til Transporten af Raamaterialer og Brændsel til Produktionsstederne og af Halvfabrikater mellem adskilte Led i Produktionsprocessen samt af den færdige Vare til Forhandler; og endelig maa paa lignende Maade som i Fabriksvirksomheden medregnes den Arbejdsudgift, der fremkommer i Salgsvirksomhederne ved direkte udbetalt Løn og ved Forbrug af Driftsmidler.

Gaar man dernæst over til at undersøge, hvilke Forudsætninger der maa stilles til Driftsregnskabsmateriale, for at der kan gennemføres en Beregning i Praksis af den samlede Lønudgift, der er indeholdt i et bestemt Produkt, ses det, at Betingelsen maa være, at der findes detaillerede Oplysninger om Driftsomkostningernes Fordeling paa hvert af de forskellige Led af Produktions- og Distributionsprocessen. Uden at komme ind paa Detailler kan det fastslaas, at en saadan Beregning lader sig gennemføre ret udtømmende for det enkelte Produkt — der foreligger Eksempel herpaa fra Udlandet — under Forudsætning af, at følgende Oplysninger foreligger. For det første Led af Produktionsprocessen her i Landet, i ovennævnte Eksempel Bomulds spinneriet, maa oplyses de forskellige Driftsudgifters, herunder navnlig udbetalt Arbejds løn, Andel af den samlede Produktionsværdi. Samtidig maa der foreligge Kendskab til Lønindholdet i Maskiner og de forskellige forbrugte Driftsmidler og i de andre Udgiftsposter, som er nævnt ovenfor. En Del af disse Lønprocenter kan dog kun anslaas med Tilnærmelse. Ved Sammenlægning af de forskellige Lønposter kan

udfindes den samlede Lønudgift, der er indeholdt i det færdige Bomuldsgarn, og Lønprocenten af Produktets Salgsværdi fra Bomuldsspinderi kan beregnes. Allerede paa første Produktionstrin er der saaledes sket en vis Opsamling, Akkumulering, af Arbejdsudgift, og denne føres videre paa det næste, Bomuldsvæveriet. Her maa ligeledes skaffes regnskabsmæssig Oplysning om de forskellige Driftsudgifter, og den i det anvendte Bomuldsgarn indeholdte Lønudgift udfindes ved at anvende Spinderiets akkumulerede Lønprocent, eller Lønkvote, paa Væveriets Garnudgift. Den saaledes fremkomne Sum lægges til Væveriets øvrige Lønudgift, hvorved fremkommer den akkumulerede Lønudgift for Væveriet, og den akkumulerede Lønkvote kan beregnes. Dernæst føres Beregningen paa samme Maade videre til det sidste Produktionstrin, Fremstillingen af et Sæt Tøj, og man har da for et Sæt Tøj af Fabrik den endelige, akkumulerede Lønkvote, som angiver den samlede Arbejdsudgift, der er indgaaet i dette Produkt i Løbet af hele Produktionsprocessen. Søger man endelig at afslutte Undersøgelsen med at konstatere det samlede Lønindhold i Tøjet i den Tilstand, Forbrugerne faar det i Hænde, staar tilbage at konstatere den Arbejdsudgift, der yderligere løber paa undervejs til og i Detailhandelen. Hertil udkræves Driftsregnskab for Detailhandelsprocessen, og idet det indkøbte Sæt Tøj her betragtes som Virksomhedens Raamateriale, adskiller Akkumuleringsberegningen sig principielt ikke fra Beregningen i en Fremstillingsvirksomhed.

Forinden der forelægges nogle Resultater af Lønakkumuleringsberegning, bør fremhæves, at en Beregning, der efter de foran beskrevne Principper søger at konstatere det fulde Lønindhold uden Afkortning, kun er af teoretisk Interesse i sin fuldt gennemførte Form. I samme Grad som en Arbejdsindsats i Tid er fjernet fra Afslutningen af Produktionsprocessen, i samme Grad vil dens Chancer for at øve Indflydelse paa Værdiansættelsen af Salgsvarer være formindsket. Medens en i den afsluttende Produktions- eller Afsætningsproces afholdt Lønudgift umiddelbart vil blive indkalkuleret i Salgsprisen med sit Beløb, vil en Afskrivning paa Maskineriet og i endnu højere Grad en Bygningsafskrivning snarere blive kalkuleret med et skønsmæssigt Gennemsnitstal end beregnet efter de virkelige oprindelige Anskaffelsesomkostninger. I Reglen vil der, siden Driftsmidlerne er indkøbt, og i det hele siden de første Poster af den akkumulerede Lønudgift faktisk er afholdt, være sket saa mange Forskydninger i Lønniveau, Produktions- og Prisforhold, at den oprindelige Udgiftspost ikke kan anvendes.

De prisbestemmende Kræfter vil være som Ringe i Vandet, der fra hvert sit Centrum spreder sig og udvisker hinanden.

En mere begrænset og mere praktisk gennemførlig Opgave vilde det være at beregne den Ændring af Produktionsomkostningerne, som en Ændring i visse bestemte Lønninger vilde foraarsage. En saadan Ændring vilde først gøre sig gældende lidt efter lidt i Slutprodukternes Produktionsomkostninger. Den direkte udbetalte Løn paa sidste Produktionstrin vilde først faa Indflydelse, derefter den akkumulerede Lønudgift i Halvfabrikaterne, efterhaanden som disse, fabrikeret under det ændrede Lønniveau, naar frem til sidste Produktionstrin, og først efter længere Tids Forløb, delvis efter en lang Aarrække, vilde Udgiften til Driftsmidler stige. Opgaven kunde da begrænses til at belyse den Lønændring, der vilde gøre sig gældende indenfor en vis Tid, men selv i saa Fald vilde Beregningerne kun kunne yde en vis Vejledning om Produktionsomkostningernes Bevægelse.

I det følgende er der gjort et Forsøg paa at vise, i hvilken Udstrækning der ved Hjælp af det forhaandenværende statistiske Materiale angaaende Vareproduktion m. m. kan foretages en Beregning af det samlede Lønindhold i Produktet; det er tilstræbt at gennemføre den fulde Akkumulering af enhver Arbejdsudgift efter de ovenfor omtalte Principper, indtil det Punkt da Skønnet bliver saa usikkert, at Resultaterne er uden Interesse. Som Arbejdsenhed er ikke, saaledes som i det tidligere nævnte Eksempel, anvendt den enkelte Vare, da der ikke foreligger detailleret Regnskabsmateriale af den Art, der maa udkræves; derimod er anvendt den enkelte Industriegren, og Beregningen omfatter det Produktionsomraade, der omfattes af den industrielle Produktionsstatistik. Maalet for Undersøgelsen er altsaa at finde den samlede Arbejdsudgift, der i hele Produktions- og Distributionsprocessen er anvendt paa samtlige Produkter, der udgaar fra Fabriksindustrien. Der indgaar saaledes ogsaa Lønudgift, der er afholdt paa Produktionstrin, før Varen i Materialeform naar Industrivirksomheden, men der gøres den Begrænsning, at kun Lønudgift her i Landet tages i Betragtning. Ved Lønudgift forstaas Arbejdsbetaling til enhver aflønnet Person, saavel Arbejdere som Funktionærer af enhver Art, det sidste dog delvis anslaaet, derimod er Medregning af Bedriftsindehaverens Arbejdsindtægt kun delvis gennemført.

Den enkelte Industrigren er som nævnt Beregningsenheden, og der kan saaledes i Reglen ikke angives en Lønkvote for en mindre Produktionsenhed. For en indkøbt Raavare eller et Halvfabrikat maa derfor bortset fra særlige Tilfælde regnes med Lønkvoten for hele den Industri, hvorfra den stammer, og følgelig er der for en Mængde mindre Artikler regnet med Gennemsnitsprocenter, der kan afvige en hel Del fra det faktiske Forhold. Der er fulgt den Fremgangsmaade, at en Lønkvote er anslaaet for samtlige Raavare- og Halvfabrikatposter, selv om der ikke kan foretages egentlig Beregning, fremfor at udelade Poster af Beregningen. De helt anslaaede Poster er dog af mindre Betydning.

I følgende Oversigt er anført den saaledes beregnede direkte Lønkvote og akkumulerede Lønkvote for Hovedindustrigrupper og for hele Industrien samt for visse enkelte Industrier.

Hvad først den direkte Lønkvote angaar, falder det navnlig i Øjnene, at Lønningskvoten er af overordentlig forskellig Betydning for de enkelte Industrier, den varierer saaledes fra 4,8 pCt. for Møller til 79,1 for Stenbrud. Aarsagen hertil er dels den meget forskellige Anvendelse af Maskiner og Anlæg i Fabrikationen, dels den forskellige Værdi af Raamaterialerne.

I den samlede Nærings- og Nydelsesmiddelindustri er den direkte Lønkvote kun 16,2 pCt. Gennemsnittet er typisk for denne Gruppe og ligger saa lavt, fordi Forarbejdningsprocessen i Reglen er simplere og af mere kemisk Art end i de fleste andre Industrier. Det er væsentligst kun Tobaksindustrien, der falder udenfor denne Regel, idet den med en Lønkvote paa 28,9 pCt. ligger paa Linie med de andre store Industrier med betydelig mekanisk Forarbejdningssindsats.

I Tekstilindustrien og Konfektionsindustrien finder en betydelig Arbejdsindsats Sted, og den direkte Lønkvote udgør henholdsvis 25,8 og 29,4 pCt. For Skotøjsindustrien gælder lignende Forhold, medens Kvoten for Garverierne, hvor Forarbejdningsprocessen er af kemisk Art, kun er 17,1 pCt. I Træindustrien er den direkte Kvote ret høj, 35,7 pCt., og i Sten-, Ler- og Glasindustrien er den beregnet til 44,8 pCt. Denne meget høje Kvote skyldes ikke en særlig omfattende Forarbejdningsproces, men fremkommer ved at Udgiften til Materialer, Sten, Ler, Sand o. l., er meget lille, hvorfor Arbejdslønnen kommer til at udgøre en meget stor Del af Produktionsværdien. En Undtagelse i denne Gruppe danner Cementfabrikerne, der dels har meget store Brændselsudgifter, dels meget stor Udgift til Maskinel, hvorfor Lønkvoten bliver forholdsvis lav.

Direkte og akkumuleret Lønkvote i den danske Industri.

	Produktionsværdi 1939 1000 Kr.	Direkte Løn- kvote pCt.	Akkumuleret Lønkvote pCt.
Næringsmiddelindustri i alt	744.746	16,2	36,6
Heraf: Møller	88.666	4,8	35,2
Sukkerfabriker	88.000	13,5	43,0
Mælkekondenseringsfabriker	22.268	13,3	50,3
Konserves- og Kødwarefabriker	85.634	14,5	42,4
Kartoffelmelsfabriker	4.732	8,4	73,2
Margarinefabriker	71.760	8,9	21,6
Bryggerier	137.400	22,4	30,6
Cigar- og Tobaksfabriker	110.445	28,9	39,6
Tekstilindustri i alt	224.420	25,8	35,2
Heraf: Bomuldsvæverier og Gulvklundefabr...	55.035	26,8	35,0
Uldspinderier og Klædefabriker	52.370	23,9	34,1
Trikotagefabriker	70.555	28,6	39,6
Konfektionsindustri i alt	227.588	29,4	43,3
Heraf: Herrekonfektionsfabriker	73.127	26,8	43,1
Dame- og Børnekonfektionsfabriker..	55.996	30,3	43,2
Læderindustri i alt	87.763	27,7	47,2
Heraf: Garverier	28.032	17,1	39,0
Skotøjsfabriker	47.914	31,9	51,0
Træindustri i alt	93.818	35,7	50,4
Heraf: Savværker m. m.	66.754	36,1	51,4
Korkvarefabriker	7.702	21,3	31,4
Sten-, Ler- og Glasindustri i alt	108.501	44,8	53,1
Heraf: Stenbrud	2.518	79,1	81,6
Cementfabriker	21.581	26,1	40,6
Porcelænsfabriker m. m.	13.587	46,6	51,6
Teglværker	32.089	60,5	63,6
Jern- og Metalindustri i alt	824.441	35,1	47,8
Heraf: Traad- og Kabelfabriker	63.601	15,7	24,2
Jernskibsværfter	194.268	36,5	49,7
Jernstøberier og Maskinfabriker	215.896	38,2	47,9
Automobiler og Jernbanemateriel ..	97.527	18,0	27,2
Teknisk-kemisk Industri i alt	558.728	21,1	31,9
Heraf: Papir- og Papfabriker.....	33.265	19,9	28,1
Grafisk Industri	105.869	44,4	53,3
Oliemøller	107.880	8,4	17,0
Sæbe- og Sodafabriker	41.007	9,1	26,2
Tilsammen	2.870.005	26,6	40,8
Lønudgift i forbrugte Driftsmidler		ca.	2,0
			42,8

Den direkte Lønkvote for Jernindustrien ligger paa ca. 35 pCt., hvilket er noget lignende eller lidt højere end en Række andre store Industrier som Tekstil-, Konfektions-, Tobaks- og Skotøjsindustrierne. Disse store Industrigrupper tilhører den danske Industri-type, hvis Fabrikationsproces bestaar i en stærk, mekanisk Bearbejdning paa Grundlag af væsentlig udenlandske Raavarer, og som derfor er stillet nogenlunde ens med Hensyn til Arbejdsbehov. For vigtige jernforarbejdende Fag ligger Kvoten dog højere end det nævnte Gennemsnit, da dette trækkes ned af Automobilfabrikerne og Kabel- og Traadfabrikerne, hvor Materialeindkøb spiller en meget betydelig Rolle i Forhold til Forarbejdningen.

I den grafiske og teknisk-kemiske Gruppe har kun Trykkerier en betydelig direkte Lønkvote. Derimod er Kvoten ret lav i den kemiske Industri. Bearbejdelsen foregaar ikke her som i de lige omtalte Industrigrupper ved Haandkraft eller ved Arbejdsmaskiner, der kræver megen Pasning, men ved Hjælp af Anlæg, hvis Drift er mindre arbejdskrævende. I Oliemøller, Sæbefabriker og Farvefabriker ligger den direkte Lønkvote saaledes mellem 8 og 14 pCt.

I Oversigtens sidste Kolonne er anført den akkumulerede Lønkvote. Selv om Akkumuleringen af Lønudgiften, som nedenfor nærmere omtalt, ikke kan gennemføres helt for den enkelte Industri, men kun for Industrien som Helhed, er her dog anført de kun delvis akkumulerede Kvoter jævnsides med de direkte, da en Sammenligning pr. Industri giver det bedste Billede af Forskellen mellem den direkte Lønudgift og det samlede Indhold af Arbejde.

For den samlede Næringsmiddelindustri udgør den direkte Lønkvote 16,2 pCt. og den akkumulerede 36,6 pCt. Denne Stigning ligger langt over Gennemsnittet for hele Industrien og har sin Aarsag i den meget store Arbejds-mængde, der i Landbruget er anvendt paa Fremstillingen af de Produkter, der indgaar som Raavarer i store Dele af Næringsmiddelindustrien, f. Eks. Korn, Sukkerroer, Mælk, Kød og Kartoffler. For Møller er der saaledes en Stigning fra 5 til 35, for Sukkerfabriker fra 14 til 43, for Mælkekondenseringsfabriker fra 13 til 50, for Konservesfabriker fra 15 til 42 og for Kartoffelmelsfabriker fra 8 til 73. De nævnte Industrier har saaledes en meget ringe direkte Lønudgift i Forhold til den Arbejds-mængde, der ligger i Raavaren. For Margarinefabrikerne er der ligeledes en stærk Stigning, fra 8,9 til 21,6 pCt., skønt denne Industris Raastoffer i deres første Oprindelse er udenlandske, men den relativt stærke Stigning skyldes Arbejdsindsatsen i

Oliemøllerne ved Udvindingen af Olien. I Tobaksindustrien, der arbejder med direkte indførte Raavarer, er der kun en Stigning fra 28,9 til 39,6 pCt.

I Tekstilindustrien er Forholdet omtrent det samme som i Tobaksindustrien, medens Akkumuleringstillægget er noget større i Konfektionsindustrien, fra 29,4 til 43,3 pCt., idet de anvendte Stoffer har optaget indenlandsk Arbejds løn i Væverierne. Og i Skotøjsindustrien, hvor der i det anvendte Læder er indeholdt Lønudgift saavel fra Garveriprocessen som fra Kvægbruget, er der en Stigning fra 31,9 pCt. til 51,0 pCt.

I Sten-, Ler- og Glasindustrien er der kun en meget lille Forskel mellem den direkte og den akkumulerede Kvote. I de fleste af de herhenhørende enkelte Industrier foregaar hele Produktionsprocessen, fra Optagningen af Ler o. l. til Brændingen af Produktet, i samme Virksomhed. Der er saaledes her en stor direkte Lønudgift og et meget lille Tillæg for Arbejde indeholdt i indkøbte Raavarer.

I Jernindustrien er Akkumuleringstillægget noget større, men dog forholdsvis ringe, idet denne Industriegren hovedsagelig arbejder med direkte tilførte udenlandske Raamaterialer. Tillægget er dog ret forskelligt for de enkelte Industrier og Virksomheder, alt eftersom Halvfabrikaterne fremstilles i egen Virksomhed eller indkøbes fra andre danske Virksomheder; er en Maskinfabriks Produktion saaledes baseret paa Indkøb af Støbegodset, vil Tillægget blive større, end naar Fabriken selv har Støberi.

Endelig er Stigningen indenfor den teknisk-kemiske Gruppe meget forskellig for de enkelte Industrier, alt efter i hvilket Omfang der findes forudgaaende indenlandske Led i Fremstillingsprocessen.

Ved en almindelig Sammenligning af direkte Lønkvote og akkumuleret Lønkvote lægger man Mærke til, at de direkte Kvoter afviger langt stærkere indbyrdes end de akkumulerede. For Hovedgrupperne ligger de første mellem 16,2 pCt. og 44,8 pCt., medens de sidste kun varierer mellem 31,9 pCt. og 53,1 pCt., og gaar man ned til de enkelte Industrier, giver Forholdet mellem laveste og højeste Kvote i endnu højere Grad Udtryk herfor. Dette Forhold staar i Forbindelse med, at den direkte Lønkvote i en Industri kun angiver Arbejdsindsatsen i en vis Del af Produktionsprocessen, og dette Produktionsled kan efter Produktionsstrukturen udgøre en større eller mindre Del af hele Processen, medens den akkumulerede Lønkvote er Udtryk for Arbejdsindsatsen gennem alle Led,

og derfor for ethvert Produkt vil være af betydeligt Omfang. Som belysende Eksempel kan nævnes, at den direkte Lønudgift i Jernskibsværfterne er meget betydelig, 36,5 pCt., medens Kvoten ved Akkumuleringen kun forhøjes til 49,7 pCt., hvorimod Mælkekondenseringsfabrikernes direkte Kvote kun er 13,3 pCt., medens den store Arbejdsindsats paa foregaaende Trin forhøjer den akkumulerede Kvote til 50,3 pCt., altsaa til samme Højde som Jernskibsværfterne.

Vil man danne sig et Indtryk af Lønudgiftens Størrelse i Industrien som en Helhed, faar man, som anført i Oversigten, at den direkte Lønkvote gennemsnitlig andrager 26,6 pCt. og den akkumulerede Kvote udgør, ligeledes beregnet som Gennemsnit af de enkelte Grupper, 40,8 pCt. Imidlertid er det sidstnævnte Tal ikke noget helt korrekt Udtryk for det gennemsnitlige Lønindhold i samtlige Produkter, der udgaar fra Industrien, da Halvfabrikater, som afsættes fra en Industrigren til en anden, f. Eks. Læder, jo indgaar i Gennemsnitsberegningen. Da Lønkvoten i saadanne Halvfabrikater i Reglen vil være lavere end i færdige Produkter, vil den akkumulerede Lønkvote for Produkter, der udgaar fra Industrien som en Helhed betragtet, faktisk være højere end det nævnte Gennemsnitstal, men Forskellen vil dog ikke være væsentlig, højst 1 à 2 pCt.

Som foran omtalt, har der ved de anførte Beregninger, der er baseret paa de enkelte Industrier, ikke kunnet tages Hensyn til Lønindholdet i Driftsmidlerne o. l. For at give en Antydning af denne Faktors Betydning er der gjort et Forsøg paa at anslaa Størrelsen af Industriens faste Driftskapital, Maskiner, Bygninger m. m. og en gennemsnitlig Afskrivning paa disse Poster, som antages at svare til Forbruget i Fabrikationsprocessen og dermed er indgaaet i Produktet, og endelig er anslaaet Lønkvoten i disse Afskrivninger. Disse Beregninger, der ifølge Sagens Natur maa være meget skønsmæssige, har givet til Resultat, at den samlede akkumulerede Lønkvote maa forhøjes med ca. 2, naar der skal tages Hensyn til Lønkvoten i Driftsmidler. Det kan bemærkes, at denne Kvote er forskellig for de enkelte Industrier efter Anlægets og Maskineriets Omfang, og en Fordeling paa Industrierne vilde formentlig paavirke den i Oversigten anførte Lønkvote i meget forskellig Grad. For en Industri som Oliemøllerne kan Tillæget til akkumulerede Lønkvote antages at ville blive langt større end f. Eks. for Teglværker. En Hensyntagen hertil maa antages yder-

ligere at ville forstærke den Tendens til Udjævning af Lønkvotterne, der som foran omtalt finder Sted ved Akkumuleringen.

Herefter er man som anført i Oversigten naaet til en samlet akkumuleret Lønkvote for hele Industrien paa 42,8 pCt., hvortil kommer det nævnte Tillæg paa 1 à 2 pCt., naar Mellemprodukter udelades af Beregningen. Antagelig vil der være endnu en Del Poster paa Driftsregnskabet, f. Eks. visse Omkostninger ved Administrationen, der ogsaa er, eller indeholder, Lønudgift. Noget bestemt Slutresultat bør ikke fastslås, men tages tillige i Betragtning, at Usikkerheden i Beregningerne snarest har trukket Resultatet nedad, kan det maaske antages, at den samlede akkumulerede Lønkvote, den samlede Arbejdsindsats i Industriprodukterne i den Form, hvori de forlader Industrien, stærkt nærmer sig 50 pCt.

Det vilde være af Interesse at forsøge at gaa et Skridt videre, nemlig til at anslaa Lønkvoten i Varerne paa det sidste Stadium af Distributionsprocessen, ved Afsætning fra Detailhandler. Imidlertid foreligger ikke statistisk Materiale vedrørende Detailomsætning, der direkte kan knyttes til det heromhandlede Produktionsomraade, men foreliggende Undersøgelser af Driftsregnskaber i visse Brancher giver Grundlag for Skøn. Herefter synes man at kunne drage den Slutning, at Arbejdsudgiften i Detailhandelsvirksomheden, baade den direkte Udgift og den i Driftsmidlerne indeholdte, andrager noget over 50 pCt. af den samlede Værdi, der tilføres Produktet efter at det har forladt Fabriken. Da Lønkvoten af Fabrik som nævnt nærmer sig 50 pCt., vil Distributionsprocessen saaledes ikke ændre Kvoten væsentligt. Den samlede akkumulerede Lønkvote i Varen, saaledes som den udgaar fra Detailhandelen, vil herefter antagelig kun ligge nogle Procent over den foran fundne akkumulerede Lønkvote i den producerede Vare. Nu er hertil at bemærke, at Detailprisen kun er af Interesse for Forbrugsartikler; der er derfor foretaget en Deling af den samlede akkumulerede Lønkvote af Fabrik mellem Forbrugsvarer og Produktionsmidler. Det viser sig da, at Kvoten for den førstnævnte Gruppe ligger ca. 5 pCt. lavere end for den sidste. Muligvis skyldes denne Forskel dog delvis, at der indenfor Forbrugsvaregruppen findes Industrier med meget store Anlæg, og Lønkvoten heri har jo kun kunnet indregnes med en anslaaet Gennemsnitsprocent for hele Industrien. Tages imidlertid den samlede akkumulerede Kvote for Forbrugsvarerne, som den er fremkommet ved Beregningen, og foretages de forskellige omtalte Tillæg, fremkommer det Resultat, at det samlede Arbejdsindhold i de industrielle For-

brugsvarer paa det Stadium, hvor de forlader Detailhandelen, ikke overstiger 50 pCt.

Læseren vil formentlig nu spørge: Naar den samlede Arbejdsindsats i de almindelige Forbrugsartikler kun er 50 pCt., hvilke Produktions- og Distributionsfaktorer kan da den anden Halvdel tilskrives? Her maa da særlig gøres opmærksom paa, at inden de indenlandske Faktoreres Andel fastslaas, maa Udgiften til udenlandske Raavarer m. m. fradrages. En Beregning af disse Poster har for Industrien som en Helhed givet til Resultat, at Udgiften til udenlandske Raavarer, Halvfabrikater, Brændsel m. m. andrager 31 pCt. af Produktionsværdien. Tilbage bliver da en Udgift paa omkring ved 20 pCt., som tilskrives andre indenlandske Faktorer end Arbejdskraft. De væsentligste af disse er visse Administrationsudgifter, Forrentning, Forsikring, Skatter og Overskud.

For at undgaa for vidtgaaende Slutninger af de foranstaaende Beregninger kan der være Anledning til at understrege, at der her kun er Tale om de Varer, der leveres af Industrien. Kunde en tilsvarende Beregning gennemføres for samtlige Varer og Tjenesteydelser fra hele det danske Erhvervsliv, vilde den samlede Lønkvote blive anderledes, formentlig væsentlig større. Det kan saaledes antages, at Arbejdsindholdet i Haandværksprodukter og -ydelser, hvor udenlandske Materialer spiller en mindre Rolle end i mange Industriprodukter, og navnlig Lønkvoten i rene Tjenesteydelser, udgør betydelig mere end 50 pCt. af Værdien.

Endelig maa det have i Erindring, at Beregningerne er baseret paa Forholdene før Krigen. De nuværende Produktionsforhold vil blandt andet have den Virkning, at de udenlandske Materialers Andel af Produktionsomkostningerne vil være formindsket.
